

ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРО НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ПСИХОТРОПНІ РЕЧОВИНИ, ЇХ АНАЛОГИ ТА ПРЕКУРСОРИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ**APPOINTMENT AND CONDUCT OF FORENSIC EXPERTISE DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENCES INVOLVING NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, THEIR ANALOGUES AND PRECURSORS: STATEMENT OF THE PROBLEM**

Донцов Д.Ю., к.ю.н., суддя
Приморський районний суд м. Одеса

Матвєєвський О.В., старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін,
Інститут права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ

Позігун І.О., доктор філософії, старший науковий співробітник
відділу аспірантури (адюнктури) і докторантури
Одеський державний університет внутрішніх справ

Саїнчин С.О., к.ю.н., старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін,
Інститут права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ

У статті розглянуто правові основи призначення та проведення судових експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Акцентовано увагу на необхідності удосконалення законодавчої бази у цій сфері, зокрема уточнення норм і процедур, що регулюють проведення таких експертиз. Розглянуто актуальні питання, пов'язані з визначенням компетенції експертів та їхньою підготовкою, а також забезпеченням достовірності та об'єктивності результатів експертиз. Автор аналізує проблеми, що виникають у практичному застосуванні норм законодавства під час проведення судових експертиз, та пропонує шляхи їх вирішення. Обговорюється питання необхідності уніфікації процедур проведення експертиз та стандартизації методів досліджень. Експертиза наркотичних засобів відіграє ключову роль у розслідуванні та судовому розгляді злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Вона дозволяє точно визначити склад, кількість та природу вилучених речовин, що є необхідним для кваліфікації злочину та винесення справедливого судового вироку. Однак, правові засади призначення та проведення таких експертиз потребують удосконалення, оскільки існуюча законодавча база часто не враховує сучасні виклики та можливості науки. Дана стаття спрямована на аналіз чинного законодавства у сфері призначення та проведення експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також на виявлення можливих шляхів його вдосконалення. Зокрема, увага приділяється проблемам визначення правового статусу експертів, процедурі призначення експертизи, а також питанням достовірності та об'єктивності її результатів.

В даній статті підкреслюється, що судово-експертна діяльність в Україні базується на низці правових норм, які регулюють її організацію, процедури проведення експертиз та вимоги до експертів. Основні правові засади цієї діяльності включають в першу чергу Конституцію України, яка визначає основні права і свободи громадян, у тому числі право на захист та справедливий судовий розгляд. Це включає право на проведення експертиз у судових справах для встановлення істини. Крім основних законодавчих актів, що регулюють правила призначення та проведення експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів існує низька підвідомчих нормативних актів та відомчих наказів, які допомагають врегулювати питання судово-експертної діяльності, але на сьогоднішній день цього не достатньо.

Також в статті висвітлені основні засоби контролю і регулювання експертної діяльності з боку державних органів, до яких відносяться, в першу чергу, Міністерство юстиції України. Функціями Міністерства юстиції є аналіз та оцінка проектів законів, рішень та інших нормативно-правових актів, забезпечення незалежності та об'єктивності експертних оцінок, підготовка детальних експертних висновків та рекомендацій щодо внесених змін, підтримка законотворчої діяльності державних органів та місцевих рішень.

Основною метою статті є формулювання рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання судових експертиз наркотичних засобів та психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів з метою забезпечення об'єктивності та надійності результатів досліджень.

Ключові слова: судова експертиза, наркотичні засоби, психотропні речовини, аналоги, прекурсорі, правове регулювання, достовірність, об'єктивність, державні органи, нормативні акти, законотворча діяльність.

The article examines the legal basis for the appointment and conduct of forensic examinations of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors. The emphasis is on the need to improve the legislative framework in this area, in particular, to clarify the norms and procedures governing the conduct of such examinations. The article considers current issues related to determining the competence of experts and their training, as well as ensuring the reliability and objectivity of the results of examinations. The author analyzes the problems that arise in the practical application of the norms of the law during forensic examinations and suggests ways to solve them. The issue of the need to unify the procedures for conducting examinations and standardize research methods is discussed. The examination of narcotic drugs plays a key role in the investigation and trial of crimes related to the illegal circulation of drugs. It allows you to accurately determine the composition, quantity and nature of the seized substances, which is necessary for the qualification of the crime and the passing of a fair court verdict. However, the legal basis for the appointment and conduct of such examinations requires improvement, since the existing legislative framework often does not take into account modern challenges and opportunities of science. This article is aimed at analyzing the current legislation in the field of appointment and conduct of examinations of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors, as well as identifying possible ways to improve it. In particular, attention is paid to the problems of determining the legal status of experts, the procedure for appointing an examination, as well as issues of the reliability and objectivity of its results.

This article emphasizes that forensic examination activities in Ukraine are based on a number of legal norms that regulate its organization, examination procedures and requirements for experts. The main legal principles of this activity include, first of all, the Constitution of Ukraine, which defines the fundamental rights and freedoms of citizens, including the right to protection and a fair trial. This includes the right to conduct examinations in court cases to establish the truth. In addition to the main legislative acts regulating the rules for prescribing and conducting expertise of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors, there is a number of subordinate regulatory acts and departmental orders that help regulate the issues of forensic expertise, but today this is not enough.

The article also highlights the main means of control and regulation of expert activity by state bodies, which include, first of all, the Ministry of Justice of Ukraine. The functions of the Ministry of Justice are to analyze and evaluate draft laws, decisions and other regulatory legal acts, ensure the independence and objectivity of expert assessments, prepare detailed expert opinions and recommendations on the changes made, support the legislative activity of state bodies and local decisions.

The main purpose of the article is to formulate recommendations for improving the legal regulation of forensic expertise of narcotic drugs and psychotropic substances, their analogues and precursors in order to ensure the objectivity and reliability of research results.

Key words: forensic examination, narcotic drugs, psychotropic substances, analogues, precursors, legal regulation, reliability, objectivity, state bodies, regulatory acts, legislative activity.

Постановка проблеми. Збройний напад держави-агресора рф на Україну породив низку проблем, одною з яких є психічні хвороби осіб, що постраждали від війни та збільшення злочинів, пов'язаних з використанням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. У сучасному світі проблема нелегального обігу наркотичних засобів та психотропних речовин стає дедалі актуальнішою. З кожним роком кількість злочинів, пов'язаних з наркоманією та обігом психотропних речовин, зростає, що вимагає удосконалення правових механізмів їхнього регулювання. Одним із важливих аспектів боротьби з цим явищем є призначення та проведення експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів [6].

Експертиза наркотичних засобів відіграє ключову роль у розслідуванні та судовому розгляді злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Вона дозволяє точно визначити склад, кількість та природу вилучених речовин, що є необхідним для кваліфікації злочину та винесення справедливого судового вироку. Однак, правові засади призначення та проведення таких експертиз потребують удосконалення, оскільки існуюча законодавча база часто не враховує сучасні виклики та можливості науки [8].

З огляду на це, дана стаття спрямована на аналіз чинного законодавства у сфері призначення та проведення експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також на виявлення можливих шляхів його вдосконалення. Зокрема, увага приділяється проблемам визначення правового статусу експертів, процедури призначення експертизи, а також питанням достовірності та об'єктивності її результатів [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правовими проблемами та дослідженнями, пов'язаними із правовими засадами призначення та проведення експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів багато науковців. Зокрема актуальні питання організації проведення експертиз наркотичних засобів та проблематику застосування окремих форм спеціальних знань в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів досліджували О. А. Вовчанська, Н. А. Запорощенко, О. В. Іванова, Н. М. Косміна, Н. М. Прокopenко, А. П. Сакаль, Д. Ю. Стригун, Л. Г. Чистова та інші автори.

Різні аспекти проблеми проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів цієї категорії висвітлено в працях таких учених, як В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. В. Бірюкова, К. Г. Бичкової, С. Є. Віцина, В. І. Галагана, Ф. В. Глазиріна, Т. Б. Кулікової, Л. В. Лазаревої, Г. М. Меретукова, В. І. Михайлова, Л. П. Николаєвої, О. В. Одерія, І. В. Пирого, М. А. Погорецького, А. М. Поляха, С. О. Роганова, М. В. Салтєвського, С. В. Слінька, І. І. Статіви, В. М. Федченка, А. Г. Філіпова, Р. М. Хакімова, К. О. Чаплинського, А. А. Шахматєва, В. М. Шевчука, А. А. Ялбуганова та ін.

Значний внесок у дослідження проблем теорії та практики використання спеціальних знань в розслідуванні злочинів зробили Т. В. Авер'анова, Ю. П. Алєнін, Л. Ю. Ароцкер, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ, М. Б. Вандер, Т. В. Варфоломеєва, В. К. Весельський, В. О. Волинський, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, О. О. Ейсман, А. В. Іщенко, П. П. Іщенко, І. І. Когутич, В. Я. Колдін, В. В. Кошинєць, О. А. Крес-

товніков, В. В. Курдюков, О. П. Кучинська, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Г. Д. Лук'янчиков, Р. П. Марчук, Г. М. Надгорний, О. В. Одерія, М. А. Погорецький, В. М. Ревака, М. Я. Сєгай, М. О. Сєліванов, П. Т. Скорченко, В. О. Снетков, В. В. Тищенко, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько, О. Р. Шлахов, Ю. Б. Форіс, І. Ф. Харабєрюш, В. Г. Хахановський, В. М. Хрустальов, П. В. Цимбал, О. Г. Яновська, В. О. Яремчук, Ю. Ю. Ярослав.

Разом з тим правову регламентацію проведення експертиз та особливості методики проведення таких досліджень розглядала невеличка кількість авторів. Так, у статті «Деякі аспекти призначення та проведення судових експертиз, щодо встановлення наркотичного засобу» автора В. В. Циркаль та Н. І. Клименко [9] розглядаються історичні аспекти та сучасне становище проблеми, а також методичну базу, що використовується при проведенні таких експертиз. Авторі статті висвітлюють відсутність єдності підходів до вирішення питань про способи отримання найбільш поширених синтетичних наркотичних засобів.

Інші автори зосереджуються на проблемах, які виникають під час підготовки та проведення експертиз, а також на джерелах інформації, які можуть бути корисними при проведенні таких досліджень.

Ми ж хотіли надати аналізі правової регламентації проведення експертиз та особливості методики проведення таких досліджень. Ці дослідження підкреслюють важливість правової регламентації та методичної бази при проведенні експертиз наркотичних засобів та психотропних речовин, що є ключовими для ефективної боротьби з незаконним обігом наркотиків.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати та оцінити чинне законодавство, яке регулює призначення та проведення експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, виявити проблеми та недоліки існуючої правової бази і запропонувати рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання експертиз з урахуванням сучасних наукових та технічних досягнень, забезпечити правову визначеність щодо статусу експертів та процедури проведення експертиз.

Виклад основного матеріалу. Судова експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів здійснюється відповідно до законодавства України на правових засадах судово-експертної діяльності та її організація щільно пов'язана з такими поняттями, як судова експертиза, судово-експертна діяльність та судовий експерт.

Разом з тим, у вітчизняному законодавстві поняття судово-експертної діяльності майже не розкрито. Вперше термін «судово-експертна діяльність» був введений Законом України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 р. [7] Проте сам Закон не містить визначення судово-експертної діяльності, а розкриває його зміст у преамбулі та окремих статтях (статті 2, 3, 7, 8). У преамбулі Закону України «Про судову експертизу» сказано, що він визначає правові, організаційні основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки. У статті 3 позначені принципи судово-експертної діяльності, у статті 7 Закону зазначені суб'єкти судово-експертної діяльності, а ст. 8 покладає науково-методичне

забезпечення такої діяльності на центральні органи виконавчої влади, до системи яких входять спеціалізовані установи та відомчі служби, що проводять судові експертизи.

Отже, Закон України «Про судову експертизу» визначає професійний статус судово-експертної діяльності, включає до її поняття експертну практику як вид науково-практичної діяльності, а також її правовий, організаційний і науково-практичний «супровід». Закон, як справедливо зазначено в спеціальній літературі, слід було б назвати Законом України «Про судово-експертну діяльність», оскільки в ньому викладені основи навчання, атестації і кваліфікації професійних судових експертів, методичного забезпечення, фінансування, міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи тощо. Також він потребує певних змін і доповнень нормами, які оптимізують пізнавальну діяльність судового експерта.

Розроблена нова концепція Закону України «Про судово-експертну діяльність» є більш досконалою, але законопроект так і не був розглянутий Верховною радою, що ставить розвиток судово-експертної діяльності в нашій країні фактично поза законодавчою базою.

Тому судово-експертна діяльність в Україні базується на низці правових норм, які регулюють її організацію, процедури проведення експертиз та вимоги до експертів. Основні правові засади цієї діяльності включають в першу чергу Конституцію України, яка визначає основні права і свободи громадян, у тому числі право на захист та справедливий судовий розгляд. Це включає право на проведення експертиз у судових справах для встановлення істини.

Основними конституційними положеннями, що впливають на судово-експертну діяльність в Україні є право на захист (стаття 59 Конституції України), яке передбачає, що кожен має право на правову допомогу. Це положення включає право на звернення до судових експертів для отримання незалежної і кваліфікованої експертизи, що є частиною захисту прав людини в судовому процесі.

Право на справедливий судовий розгляд (стаття 55 Конституції України) гарантує кожному право на справедливий і публічний судовий розгляд і експертизи сприяють дотриманню цього права, надаючи суду необхідні фактичні дані для винесення обґрунтованих рішень. Право на об'єктивний і неупереджений суд (стаття 129 Конституції України) передбачає, що судові експерти мають діяти неупереджено і об'єктивно, забезпечуючи справедливість у судовому процесі.

Забезпечення прав і свобод людини (стаття 3 Конституції України) є основою для діяльності судових експертів, які проводять свої дослідження з метою виявлення істини у судових справах, тим самим сприяючи захисту прав і свобод громадян.

Усі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (стаття 24 Конституції України). Судові експерти повинні здійснювати свою діяльність без дискримінації, забезпечуючи рівне ставлення до всіх осіб, що залучені до судового процесу.

Ці конституційні положення встановлюють основні принципи, які визначають правову базу та організацію судово-експертної діяльності в Україні, сприяючи забезпеченню справедливості, неупередженості та захисту прав і свобод людини.

Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) [2] встановлює порядок призначення та проведення судових експертиз у кримінальних справах. Згідно з КПК, судово-експертна діяльність є важливим елементом доказової бази у кримінальному провадженні. Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) має суттєвий вплив на судово-експертну діяльність, забезпечуючи правову основу для проведення експертиз у кримінальних провадженнях.

Основні аспекти цього впливу включають: 1. Призначення експертиз (Статті 242-244 КПК). КПК визначає,

що експертизи можуть бути призначені під час досудового розслідування або судового розгляду. Експертизи призначаються слідчим, прокурором або судом з метою отримання спеціальних знань для встановлення фактів, які мають значення для справи. 2. Види експертиз (Стаття 243 КПК). КПК передбачає різні види експертиз, зокрема судово-медичні, судово-психіатричні, судово-технічні та інші. Ці експертизи дозволяють отримати специфічні дані, необхідні для розслідування та судового розгляду кримінальних справ. 3. Права і обов'язки експертів (Стаття 69 КПК). КПК встановлює права і обов'язки експертів, зокрема право на доступ до матеріалів справи та обов'язок надавати об'єктивні і неупереджені висновки. Експерти повинні діяти відповідно до закону і неупереджено виконувати свої обов'язки. 4. Забезпечення прав підозрюваного (Стаття 42 КПК). Підозрюваний має право на проведення експертиз на свій захист. Це означає, що підозрюваний може ініціювати проведення альтернативних або додаткових експертиз для підтвердження або спростування доказів, наданих стороною обвинувачення. 5. Доказова сила експертиз (Стаття 101 КПК). Висновки експертизи є важливим доказом у кримінальному провадженні. КПК встановлює, що висновки експертів мають бути обґрунтованими, достовірними і вмотивованими, а також повинні бути оцінені судом у сукупності з іншими доказами. 6. Контроль за якістю експертиз (Стаття 242 КПК). КПК передбачає механізми контролю за якістю проведених експертиз, зокрема право сторін оскаржувати висновки експертів та подавати клопотання про проведення додаткових або повторних експертиз.

Кримінальний процесуальний кодекс України забезпечує правові засади для судово-експертної діяльності, сприяючи належному та об'єктивному розслідуванню кримінальних справ, захисту прав підозрюваних та встановленню справедливості у судовому процесі. Цивільний процесуальний кодекс України (ЦПК) визначає порядок проведення експертиз у цивільних справах, зокрема щодо майнових та немайнових правовідносин. Експертизи у цивільних справах сприяють встановленню фактів, які мають значення для справи. Закон України «Про судову експертизу» регулює основні аспекти судово-експертної діяльності, включаючи призначення експертиз, права та обов'язки експертів, а також вимоги до їх кваліфікації. Закон визначає, що судова експертиза проводиться спеціально уповноваженими особами або установами.

Закон України «Про судову експертизу» є ключовим нормативним актом, що регулює судово-експертну діяльність в Україні. Його цінність полягає у визначенні правових основ та організаційних принципів цієї діяльності. Основні цінності цього закону включають: 1. Забезпечення правової основи. Закон встановлює правові підстави для проведення судових експертиз, що забезпечує легітимність та обґрунтованість експертних висновків. 2. Визначення процедурних норм. Закон регулює процедури призначення і проведення судових експертиз, що сприяє їхній організованості та ефективності. Це допомагає уникати помилок та зловживань у судовій практиці. 3. Кваліфікаційні вимоги до експертів. Закон визначає вимоги до кваліфікації та професійної підготовки судових експертів, що гарантує високий рівень професіоналізму та компетентності експертів. 4. Права та обов'язки експертів. Закон регламентує права та обов'язки судових експертів, включаючи їхнє право на доступ до матеріалів справи та обов'язок надавати об'єктивні і неупереджені висновки. Це сприяє дотриманню стандартів професійної етики. 5. Організація судово-експертної діяльності. Закон визначає порядок організації судово-експертної діяльності, зокрема функції спеціалізованих установ та органів, що контролюють проведення експертиз. Це забезпечує належний контроль та координацію діяльності експертів. 6. Захист прав учасників судового процесу. Закон гарантує

захист прав усіх учасників судового процесу, забезпечуючи можливість проведення незалежних і неупереджених експертиз. Це сприяє справедливості і об'єктивності у судових рішеннях.

Таким чином, Закон України «Про судову експертизу» відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності, професійності та справедливості судово-експертної діяльності в Україні. Згідно з цим законом, судово-експертна діяльність включає дослідження об'єктів, явищ і процесів, що мають значення для встановлення істини у судових справах, з метою надання висновків, які використовуються у правосудді. Судово-експертна діяльність охоплює різні види експертиз, включаючи кримінальні, цивільні, адміністративні та інші справи. Закон також визначає організаційні і правові засади, на яких базується ця діяльність, а також регулює порядок призначення і проведення експертиз.

Закон України «Про судову експертизу» також регулює процеси проведення судових експертиз у кримінальних та цивільних справах. Положеннями цього закону визначені правила призначення експертизи (експертиза може бути призначена судом, слідчими, прокурором або сторонами судового процесу), склад експертної комісії (експертна комісія може складатися з одного або кількох експертів, які мають спеціальну наукову або технічну освіту), порядок проведення експертизи (експертиза проводиться згідно з встановленими правилами, забезпечуючи об'єктивність та незалежність дій експертів), розуміння звіту експерта (експерт зобов'язаний підготувати детальний звіт, який містить результати експертизи та обґрунтування досягнених висновків), порядок використання результатів експертизи (результати експертизи можуть бути використані судом для прийняття рішення у справі).

Ці положення закону спрямовані на забезпечення правильного та об'єктивного визначення фактичних обставин у судових справах, що є важливим для здійснення правосуддя.

В Україні існують і інші закони та постанови, що регулюють обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а саме: правовий статус, виробництво, обіг, зберігання та інші аспекти роботи з цими речовинами. Ключовими законами та постановами, що регулюють обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в Україні слід вважати:

1. Закон України «Про забезпечення правопорядку в сфері наркотизації» [4] регулює діяльність, пов'язану з наркотизацією, та спрямована на забезпечення правопорядку в цій сфері. Він встановлює правила виробництва, обробки, транспортування, зберігання, розповсюдження та використання наркотичних засобів, а також контролю за цими процесами.

2. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори» [5] визначає правові основи регулювання обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також порядок виробництва, використання, транспортування та зберігання цих речовин.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок виробництва, використання, транспортування та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів» [6] визначає деталі регулювання виробництва, використання, транспортування та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Перелічені закони та постанови створені для забезпечення контролю над наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами, а також для захисту населення від їх незаконного використання.

Ці нормативно-правові акти створюють юридичну основу, на якій базується вся діяльність по проведенню судових експертиз у цій сфері. Судово-експертна діяль-

ність в Україні є фактично державною діяльністю і забезпечується та керується центральними органами державної влади. Вплив державних органів на судово-експертну діяльність не можна не до оцінювати.

Так, Міністерство юстиції України відповідає за організацію та контроль за діяльністю судово-експертних установ. Воно також видає нормативно-правові акти, які регулюють судово-експертну діяльність. Міністерство юстиції відіграє важливу роль у судово-експертній діяльності. Воно забезпечує координацію роботи судових експертів, розробляє методики та стандарти для проведення експертиз, а також забезпечує їхню незалежність та професіоналізм. Міністерство юстиції України активно працює над розробкою методик та стандартів для проведення експертиз. Основною метою є забезпечення високої якості та незалежності експертних досліджень.

Для цього Міністерство співпрацює з різними організаціями та експертами, а також враховує міжнародні стандарти та найкращі практики. Методики та стандарти включають певні процедури, правила та критерії, які повинні бути дотримані під час проведення експертиз.

Міністерство юстиції України є важливим органом, що забезпечує незалежність та об'єктивність експертних оцінок у сфері державного управління. Міністерство займається аналізом та оцінкою проектів законів, рішень та інших нормативно-правових актів, що розробляються державними органами та місцевими рішеннями, сприяє підвищенню ефективності державного управління, забезпечуючи високоякісні експертні оцінки та аналізи.

Основними завданнями Міністерства юстиції України є: 1. Аналіз та оцінка проектів законів, рішень та інших нормативно-правових актів. 2. Забезпечення незалежності та об'єктивності експертних оцінок. 3. Підготовка детальних експертних висновків та рекомендацій щодо внесених змін. 4. Підтримка законотворчої діяльності державних органів та місцевих рішень.

Міністерство юстиції України координує роботу судових експертів через державні спеціалізовані установи та недержавні установи. До державних спеціалізованих установ належать науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України, науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України, науково-дослідні установи Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України.

Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз. До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності.

Основою правових засад призначення та проведення судових експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів є такі ключові елементи:

1. Призначення судових експертиз регулюється Кримінальним процесуальним кодексом України. Експертизу може призначити суд або слідчий, причому обов'язково має бути ухвала суду або постанова слідчого про призначення експертизи.

2. Експертиза має проводитися відповідно до методичних рекомендацій та стандартів, затверджених відпо-

відними органами. Експерти повинні діяти в межах своїх повноважень і забезпечувати належне зберігання зразків для аналізу, щоб уникнути їхнього псування або втрати.

3. Експерти повинні мати відповідну кваліфікацію, підтверджену сертифікатами або іншими документами. Закон «Про судову експертизу» встановлює вимоги до фахівців, які проводять експертизи, та їхні обов'язки.

4. Всі процедури, пов'язані з експертизою, мають бути задокументовані. Експертний висновок складається у письмовій формі та містить результати дослідження, методи, що використовувалися, та висновки експерта.

5. Експерти повинні діяти неупереджено та об'єктивно, дотримуючись етичних норм та професійних стандартів.

Ці правові засади забезпечують об'єктивність, точність та надійність судових експертиз у сфері наркотичних засобів та психотропних речовин. Все для того, щоб правосуддя було здійснене на основі перевірених і достовірних даних. Методичне забезпечення судових експертиз наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів включає розробку та впровадження ряду рекомендацій та стандартів для забезпечення точності та надійності результатів експертиз. Методичні рекомендації детально описують методи та техніки, які мають використовуватися під час проведення експертиз. Вони можуть включати інструкції щодо відбору зразків, їх зберігання та аналізу. Стандарти встановлюють єдині вимоги до проведення експертиз, що забезпечує узгодженість результатів незалежно від того, де проводиться експертиза. Протоколи визначають послідовність дій експертів на кожному етапі експертизи.

Введення процедур контролю якості дозволяє перевіряти та забезпечувати точність результатів експертиз. Це може включати перехресну перевірку результатів різними експертами, регулярні калібрування обладнання та ведення докладних звітів про проведені процедури.

Регулярне навчання експертів та їх участь у програмах підвищення кваліфікації допомагають забезпечити високу професійну підготовку та знайомство з новітніми методами та технологіями.

Всі етапи проведення експертиз мають бути докладно задокументовані, що дозволяє забезпечити прозорість та можливість перевірки правильності виконання методик та процедур. Документація і звітність є ключовими аспектами експертної роботи. Всі етапи проведення експертизи документуються для забезпечення прозорості та можливості перевірки. Це включає докладний опис методів, які використовувалися, і результати, що були отримані. Експертний висновок включає всі результати дослідження, методи, які використовувалися, та висновки експерта. Він підписується експертом і має юридичну силу в суді. Всі документи мають зберігатися в архіві для можливості

подальшого перегляду або використання у випадку апеляцій або додаткових розслідувань. Таке докладне документування дозволяє забезпечити точність та достовірність експертних висновків.

Ці заходи допомагають забезпечити високу якість та надійність результатів судових експертиз, що особливо важливо для встановлення справедливості у судових процесах. Експерти мають дотримуватися високих професійних стандартів. Вони повинні мати відповідну освіту, підтверджену дипломами та сертифікатами. Згідно з Законом «Про судову експертизу», експерти несуть відповідальність за точність і об'єктивність своїх висновків, і зобов'язані діяти неупереджено та професійно. Це включає регулярне підвищення кваліфікації для підтримання навичок на сучасному рівні. Кваліфікація експерта – це запорука достовірності та надійності експертизи.

Етичні аспекти судової експертизи є надзвичайно важливими. Експерти повинні діяти неупереджено, об'єктивно та незалежно. Вони зобов'язані дотримуватися конфіденційності, поважати права всіх сторін та уникати будь-яких конфліктів інтересів. Професійні стандарти включають точність, чесність та відповідальність за свої висновки. Етична поведінка гарантує довіру до результатів експертизи та підтримує високий рівень професійної діяльності.

Висновки. Виходячи з вищевикладеного можна зробити наступні висновки та надати такі рекомендації:

1. Необхідність удосконалення законодавчої бази. Існуюче законодавство потребує адаптації до сучасних викликів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. Слід ввести нові норми та правила, які б відображали останні досягнення науки та техніки у цій сфері.

2. Визначення чіткого правового статусу експертів. Експерти, які проводять дослідження наркотичних засобів, повинні мати чітко визначений правовий статус та відповідні повноваження. Це дозволить уникнути правових колізій та підвищити ефективність їхньої роботи.

3. Підвищення якості та достовірності експертиз. Необхідно забезпечити високу якість проведення експертиз шляхом впровадження сучасних методик та технологій. Важливо також забезпечити незалежність та об'єктивність експертів для гарантування достовірності результатів.

4. Розробка єдиних стандартів та методик. Потрібно розробити єдині стандарти та методики проведення експертиз наркотичних засобів, які б використовувались на всій території країни. Це дозволить забезпечити однаковість та передбачуваність результатів експертиз.

5. Навчання та підвищення кваліфікації експертів. Слід організувати систематичне навчання та підвищення кваліфікації експертів, що дозволить їм бути в курсі останніх досягнень науки та технологій у сфері дослідження наркотичних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 05 травня 2001 р. (редакція від 28 квітня 2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 14.04.2024).
2. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI (станом на 2024 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 14.04.2024).
3. Авдеева Г.К. Проблеми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану в Україні; Збірник статей: Питання боротьби зі злочинністю, №43 (2022), том 1, <http://pbz.nlu.edu.ua/issue/view/15815>. (дата звернення: 14.04.2024).
4. "Експертна спеціальність 8.6 «Дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів»: Експертна служба МВС України. URL: <https://dndekc.mvs.gov.ua/> (дата звернення: 14.04.2024).
5. «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»: Закон України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 14.04.2024).
6. «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, наркотичних речовин і прекурсорів та зловживанням ними»: Закон України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 14.04.2024).
7. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII Редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 14.05.2024).
8. Юнацький О. В. Проблемні питання призначення судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики : Тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 21 листопада 2018 р.) URL: https://univd.edu.ua/uk/dir/1956/-aktualni_pytannya_dosudovogo_rozsliduvannya_ta_tendentsii_rozvytku_kryminalistychnoi_metodyky-_21112018 (дата звернення: 17.05.2024).
9. Циркаль В.В., Клименко Н.І. Деякі аспекти призначення та проведення судових експертиз, щодо встановлення наркотичного засобу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С. 423-436.: URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/98> (дата звернення: 14.04.2024).